

EX LIBRIS
ILLVSTRISSIMI VIRI,
DN. DAN. LVDOLPHI,
LIB. BAR. de DANCKELMANN,
S. REG. MAI. BORVSS. CONSILIARII
STATVS INTIMI, cetera,
BIBLIOTHECÆ ACAD. FRIDERICIANÆ
TESTAMENTO RELICTIS.

DISSERTATIO INAUGURALIS PHYSICO-MORALIS MEDICA
De

**TEMPERAMENTO
FUNDAMENTO MORUM
ET MORBORUM IN GEN-
TIBUS,**

Quam
**RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN.**

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE, & reliqua,
Ex Decreto Gratiofissima Facult. Medice

**IN ILLUSTRACADEMIA FRIDERICIANA
PRÆSIDIO**

DN. FRIDERICI HOFFMANNI,
Consiliarii & Archiatri Regii, Med. & Phil.
Nat. Prof. Publ. Ordin.

PRO GRADU DOCTORIS

Summisque in Arte Medica Honoribus & Immunitatibus
rite consequendis,

ad diem Jun. MDCCV. Horis ante & pomerid.
placida eruditorum disquisitioni subicit

THOMAS KENNEDI,
Scoto-Britannus.

HALÆ, Typis CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI. Acad. Typogr.

DISSERTATIO IN ACADEMIA PHYSICO-MATHESIS MEDICA

DE
TEMPERAMENTORUM
FUNDAMENTIS
ET MORBORUM IN GEN-

RECTORIS MAGNIFICENTISSIMO

FRIDERICO WILHELMO

REGNI BORUORUM ELECTORATUS BRANDE-

IN ILLUSTRISSIMO ACADEMIA PHYSICO-MATHESIS

MDCLXXIII

THOMAS KENNEDY

PROFESSORIS PUBLICI

PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE

PHYSICAE

DISSERTATIO INAUGURALIS PHYSICO-
MORALIS MEDICA,
DE
TEMPERAMENTO, FUNDAMEN-
TO MORUM ET MORBORUM
IN GENTIBUS.

P R Æ F A T I O.

Nulla ex omni scientiarum genere pulcherrima est, & utilitate tam philosopho quam medico se commendat, ea certe dicenda est, quæ cognitionem sui, omniumque gentium tractat. Maxima sapientiæ pars a veneranda antiquitate constanter olim habita est cognitio sui ipsius, nec sine ratione. Quid enim eximius, quid pulchrius, quam œconomiam sui corporis nosse, & ex hac futuras ægritudines, vel quid noceat, vel profit sanitati, exquisite scire? Excellentius vero est, ex illo nexu, qui

A 2

est

est inter sanguinis motum & spiritualem animæ vim cognoscere sui ipsius, imo aliorum hominum propensiones, mores, affectus, ingenii vires, nec non virtutes & vitia. Verum enim vero quam nobilis & utilis hæc doctrina est, tam neglecta adhuc & ignorantia tenebris immersa reperitur. Muneris esset eorum, qui moralium scientiam agitant, hæc solide sciteque scrutari, fundamento autem destituti, videlicet physico-medica doctrina de temperamentis nihil laude dignum hactenus præstiterunt. Medici itaq; & philosophici potissimum negotii erit, virtutes vitiaque, aut potius virtutum vitiorumque semina singulis innata nationibus accurate subtiliterque ex sanguinis circulo, coeli rigore & clementia solique natura & victus ratione pensitare. Suscepi itaque id laboris secundum D. Præsidis ductum mentemque, & in præsentis dissertatione breviter strictimque, solide tamen, ut arbitror, exponam: fundamentum morum, morborum, & diversitatis animorum originaliter in sanguinis circulo, sive, ut veteres loqui amant, in temperamento contineri. Desum vero T. O. M. ad secundandum præsentem laborem ardentibus imploramus precibus.

THESIS

THESIS I.

Diversissimos esse hominum mores, disidentes eorum ad virtutes & vitia propensiones, diffinitas quoque ingenii vires, res extra omnem dubitationem posita est. Quis enim ignorat morum animorumque difformitatem in singulis fere hominibus? quem latet, singulas nationes & gentes virtutibus, vitiis, moribus, ingenioque distinctas esse? neque recens observatio est, secundum ætates cujusvis hominis animum indolemque, nec non propensionem ad virtutes & vitia demutari. Aëris clementia & victus tenuis & laudabilis longe alios mores viresque ingenii ingenerat animo, quam crassa diæta cælumque rigidum. Stupenda & maximi momenti hæc res est, animi vim atque ἐνέργειαν sic variare, varietate disponi pro physicarum causarum differenti ratione, id quod inquirere jam noster labor erit.

TH. II.

Ut autem hæc omnia clarius intelligantur, placet ab ovo repetere quasi ea quæ ad negotium nostrum spectant. Agnoscimus nempe hominem esse creaturam mixtam i. e. constare substantia duplici distinctissima, quarum altera est omnis materiæ atque extensionis expers, rerum conscia, libere agens, judicans, impressionum capacissima; altera est corpus organicum, artificiosissime secundum leges mechanico-staticas constructum ad varios motus edendos, qui vitales audiunt, durationem corpori ad corruptionem alias propenso præstantes. In intima & arctissima hac unione principii spiritualis & organici corporis genuina hominis essentia versatur. Et quamvis distincta sit anima secundum operationes suas, quæ in cognitio-

ne, iudicio agendique libertate consistunt a corporis essentia atque operationibus, quæ motu continentur, placuit tamen Divino conditori, ut corpus recipiat ab animæ secundum eius operationes multas impressiones, & rursus ipsa anima a motu corporis fluidarum maxime, ejus partium. Manifestum documentum habemus operationis animæ in artuum motu, dum a certa cogitatione, idea & arbitrio hominis manus vel pedes certa mensura & proportione determinata motus suos edunt. Testantur quoque animæ perversæ erroneæque cogitationes, vel animi passionis nec non impressiones phantasiæ, quanta turbatio motuum vitalium in corpore, ino, structuræ partim solidarum immutatio succedat. Ex adverso certum est, motus sanguinis & humorum, qui a causis mere necessariis, phisicis, corporeis externis, aëre æthere, alimentis dependent, varias & mirificas impressiones in anima efficere, ejusque operationes varie disponere atq; determinare, quod ipsum jam in præsentî tractatione sùsius explicare instituti nostri erit. Quomodo vero hæc operatio fiat spiritualis principii in corpus, & qua ratione idealis & immaterialis actus, sicuti est cogitatio, & iudicium motus partium solidarum & fluidarum certa mensura & gradu disponere, & rursus, quomodo hi ipsi animam in suis operationibus modificare atque determinare possint, res ultra limites intellectus & captus humani posita est, interim tamen verisimila.

TH. III.

Admittimus vero in anima duplicem viam, qua datur ingressus eam disponendi, perficiendi & cultiorem reddendi. Prima est per impressiones immateriales quæ fiunt institutione, consuetudine, educatione, unde harum rerum maxima vis est rectam rationem moresque optimos

mos efformandi in homine. Altera via est per ipsum corpus nostrum ejusque fluidas in motu existentes partes, quæ quid valeant in immutandis hominum moribus & animis, ulterius excutiemus.

TH. IV.

Elegans locus, qui meretur trutinari circa hanc rem extat apud Hippoc. l. i. de Diet. §. 21. *Anima, inquit, eadem est in omnibus hominibus, corpus tamen unius cujusvis differt, anima semper sibi similis est, & in majore & minore non alteratur, neque per naturam neque per necessitatem, corpus autem nunquam idem in ullo aliquo est, neque secundum naturam neque ex necessitate, propterea quod passim secernatur in omnia, partim misceatur ad omnia.* Vult nempe sapientissimus senex, unam eandemque esse essentiam animæ in omnibus hominibus, & eam in se nulli corruptioni vel alterationi materiali esse obnoxiam, cui corpus ex variis elementis compositum patet. Quod itaque anima in uno homine sapientior sit, quam in altero, id ejus essentia, quæ eadem natura in omnibus est, nontribuendum, sed vel institutioni sive rationi alterius, vel ipsi corpori, in quo habitat, est adscribendum. Optime enim Hippocrates: *Magni refert, quali in corpore animi locati sunt, multa enim in corpore existunt, quæ acunt mentem, multa quæ obtundunt.*

TH. V.

Diversam naturam corporis diversos mores progignere, antiquissima medicorum & philosophorum est sententia. Mores sequi temperamentum corporis Galenus peculiari libello tractavit. Quid vero intellexerint per temperamentum, quod etiam naturam & complexionem vocant, paulo accuratius explicandum est. Tenendum vero

vero ante omnia est, aliud esse temperamentum mixti aliud vivi corporis, illud omnibus etiam inorganicis & inanimatis competit, hoc tantum de vivis prædicatur organica structura & anima præditis. Etenim temperamentum mixti respicit tantum commixtionem elementorum sive partium corpus constituentium. Elementa videlicet veteres quatuor statuebant, quæ & nos admittimus, modo pro igne fluidum æthereum activissimum ponatur, nec primariæ concretiones horum, sal nempe & sulphur, quæ Chemicorum principia audiunt, melioris explicationis ergo excludantur. Prout itaque corpora ex hisce variegata sunt, dicuntur temperata vel intemperata calidum vel frigidum effectum producentia. Aliter vero res se habet cum temperamento vivi corporis, ubi non tam ad materiam sive elementorum commixtionem respiciendum est, sed potius ad ipsi motum tam progressivum quam intestinum, partiumque solidarum impulsu, qui dicti motus vitam absolvunt nam sine hisce vita subsistere nequit, hisque destructis cessat. Quodcumque itaque veteres naturæ & temperamenti mentionem injiciunt, ipsisque certos assignant effectus, interpretandum hoc est de circulo sanguinis & humorum per varios minutissimosque corporis nostri tubulos. Hic enim præcipuus & vitalis ille motus est, ex quo ceu fonte omnes qui fiunt in corpore effectus, explicari debent. In eo omnis natura & mechanismus corporis individui consistit.

TH. VI.

Tradito sic conceptu de temperamento hominis, intelligi jam facile poterit ille canon philosophico-medicus maximi momenti: quale temperamentum i. e. qualis circulus sanguinis & fluidorum in individuo, tales animi mores,

mores, inclinationes & ingenii vires. Sanguinem afficere animum & animam nostram jamdudum Hippocrates sapientissimus edixit, qui *lib. de flat.* §. 20. inquit: *Opinor omnia, quæ in corpore sunt nihil magis ad prudentiam conferre quam sanguinem, qui ergo cum in constanti habitu persistit, consistit & prudentia, sanguine vero permutato, concidit etiam prudentia, videmus id in temulentis per ebrietatem, ubi aucto repente sanguine percellitur animus & in animo prudentia, sunt presentium malorum obliviosi, & futurorum bonorum spe beantur, & scribit porro: possem plura congerere, in quibus sanguinis permutationes animi quoque prudentiam permutant.* Et in *lib. 1. de diat.* totus fere in eo est, ut demonstret ex temperatura vel intemperatura corporis animi sapientiam & desipientiam procedere, dum §. 29. prodidit: *quando in corpore elementa temperamentum acceperunt, sapientissimi fiunt homines.* Et notabile est, quod prodidit Democritus in quadam ad Hippocratem epistola: *Augescit, inquit, intelligentia presente sanguine, cujus providentiam habere, honestum est eos, qui recte sentiunt. At ubi corporis habitus agrotat nec mens ipsa alacritatem habet ad virtutis meditationem: morbus enim presens animum vehementer obscurat, & intelligentiam in consensum trahit.* Quid etiam manifestius est, quam in febribus vel a nimia vini spirituosi copia rationem humanam turbari & prudentiam ad tempus perire, multasque aberrationes in intellectu fieri?

TH. VII.

Ut autem res clarius pateat, sciendum est, animam maxime instituire operationes suas secundum impressiones, quas accipit a circulo sanguinis, adeo ut convenientia quædam inter motus sanguinis & animæ observetur.

B

In

In cholericis, qui sanguinem calidum & tenuem in venis fovet, dum is celeriter per cerebri membranas circulator, disponit ejus animum ad omnes celeres præcipites impetuofasque actiones e. g. ad iram, audaciam, impatientiam, temeritatem, rixas, vehementiam in amore & odio, præcipitantiam in dictis & factis, seditionem & quæ sunt hujus generis alia. Quandoquæque vero in sic dictis melancholicis sanguis crassior & spissior per cerebri membranarum vasa impeditius & difficiliter tardiusque procedit, in animo exsurgunt idæ, quæ cum tali specie motus similitudinem quandam fovent, unde ipsi trepidi timidi, tristes sunt tardi in expediendis negotiis, & sententia dicenda perpetuo difficultates faciunt, anxii, suspiciosi diffidentes, & facile desperant de rerum successu, valde dispositi ad terrorem, meticulositatem, utpote dicti hi affectus omnes convenientiam amant cum tardo & languido sanguinis motu. Aliter se res habet in iis corporibus, ubi fluores bene temperati fluidique blande & sine ulla molestia vel obstaculo fibras vel vasa pertranseunt, cerebrique mæandros percurrunt, talis sanguinis motus reddit homines securos, nimia cura, angore vacuos, adeo ut etiam ad negligentiam, incuriam, inconsideratas actiones propendeant, præterea læti hilares sunt, prompti alacres. Sanguis vero nimia serositate abundans & degniter circumvolutus pigros, somnolentos, otiosos, inertes, timidos etiam & torpidos homines gignit.

TH. VIII.

Vitiorum γένεσις ex temperamento etiam derivare atque deducere expeditissimum est. Observamus superbiam, arrogantiam, jactantiam, ambitionem quam maxime familiares esse cholericis, ubi cum fervore & celeritate

tate trajicitur sanguis per caput, utpote dicti hi affectus similiter fiunt cum quadam intensione & aucta vi animi, quibus vero placide & tranquille & cum quodam delectationis sensu sanguis transfluit fibras, sensoriaque corporis, hi mirifice amant omne quicquid sensibus gratum acceptumque est, ideoque voluptates, delicias in victu & amictu sectantur, venere delectantur, comœdiant, ludos, musicam, dulces & gratos cibos & vinum optimum æstimant. Ubiunque vero fluidorum per fibras & vasa cursus difficilis, tardus & cum quadam molestia fit, ibi tenax retinendi libido, quæ avaritiæ nomine venit, turpiter regnare solet. Perspicua jam ex dictis erit ratio, cur avaritia fenectutis, voluptas juventutis, ambitio virilis ætatis perquam familiare vitium fit. Neminem enim medicorum latet, in senibus viscidum & crassum esse sanguinem, tardumque ejus progressum, in juvenibus contra fluxilem & facilem ejus circuitum in viris impetuosum & celerem esse.

TH. IX.

Diductis sic vitiorum cardinalibus tribus fontibus ex temperamenti varietate, dispiciendum jam est an ingenii vires similiter ex eodem fundamento depromi possint? Et certe res in aprico est. Conspicimus nempe, aptissimos ad studia, ad res celerrime comprehendendas inveniendas & proferendas adeoque excellentissimi ingenii esse eos, qui sanguinem subtilem spirituosum & talem qui satis prompte & vegete circulatur, in corpore gerunt, utpote si rerum ideas, quæ fundamentum scientiarum sunt, facillime capiunt, rursus inveniunt, easque combinare sciunt. Tali vero ingenio carent, sed judicio pollent melancholici, quibus sanguinis motus per cerebrum tardior.

Hi enim pauciores sed fixiores habent ideas, majori cura, patientia & industria eas invicem comparant & conferunt, in quo vera iudicii ratio continetur. Non inepte inde a veteribus dictum: melancholicos esse sapientissimos. Memoria vero abundant, pauciori tamen iudicio fruuntur ii, quos sanguineos vel phlegmaticos dicimus. Gaudet enim memoria sive retentio idearum temperato cerebro, i. e. temperato dulci roscido succo imbuto, unde iudicium quod in sicco habitat, non tanto in gradu in ipsis observatur. Clarissimum jam erit ex dictis, cur melancholici magis dispositi sint ad eas disciplinas quæ iudicio, patientia & assiduitate egent v. gr. ad mathematicas scientias, philosophiæ naturalis & medicinæ, theologiæ profundioris & mysticæ studium, ad consilia danda in bello & pace, jus administrandum. Patet porro ex dictis, cur cholericus ad exercitia corporis facienda ad disciplinas militares addiscendas, ad disputandum, refutandum, dubitationes proferendas, reformandas doctrinas, libros conficiendos sint aptissimi. Sanguinei ob memoriæ felicitatem varii generis linguas celerrime addiscunt & ad generalis, historiæ, geographiæ studium, recitationem concionis, orationis valde sunt idonei.

T. H. X.

Non exiguus hujus doctrinæ usus quoq; est ipsa in politica sive republica administranda. Prudenter enim ille princeps facit qui videlicet cameralibus negotiis & collegiis, quæ consulendi, deliberandi, iudicandi potestate instructa sunt, præficit melancholicum; ad obeundas vero legationes, ad ducis militum munus, ad professoris officium, ad oratorem longe magis quadrabit cholericus. Ad aulicam vero, politicam vitam, ad concionatorem, histo-

historiarum doctorem aptissimi erunt sanguinei. Phlegmatici sanguinem serosum agilitate destitutum possident, hinc ad studia & ingenii virtutes atq; bonas artes plane sunt inepti, unde tales homines ad militiam, ad servitia, ad operarias rudes artes sunt adhibendi.

TH. XI.

Placet jam ulterius vitia & mores pravos & bonos ex dictis temperamentis recensere. Observamus nempe melancholicos taciturnos, secretorum retentores, pertinaces tamen & suspiciosos, moribus graves, vitam sedentariam amantes, socialitatem fugientes, invidos, sorditiam amantes, delicias respicientes. Cholericus ad alios fallendos, circumveniendos valde apti, ingeniosi, non facile serunt, superiorem, ad seditionem, certamina, inimicitias prompti sunt, facile irascuntur, vindictæ cupidi, quem amant vehementer amant, quem odio habent, vehementer hunc prosequuntur. Sanguinei contra ad luxum, voluptates, ad magnificentiam, pecunias consumendas valde prompti, injuriarum obliviosi, benigni, mites, affabiles, suaves, in conversatione inconstantes, leves, petulantes, novarum rerum cupidi, arcanorum propalatores, potatores, lufiores, veneri addicti, non suspiciosi, facile fidunt. Phlegmatici subdoli, timidi, sordidi, crudeles, suspiciosi, honorum non amantes, humilis & abjecti animi.

TH. XII.

Perspeximus hactenus mores & vitia, quatenus proveniunt ex sanguinis motu celeriore, tardiore, moderato & imbecilliore. Verum enim vero cum in mechanicis non modo ad virtutem moventis ipsiusque motus gradum respiciendum sit, sed & ad mobile & ad mobilis materię magnitudinem, hinc etiam non inconsultum erit,

effectus circuli sanguinis, qui ab ejus copia vel ejus parvitate fit, in animo modificando describere. Nam uti longe alia est ratio aliusq; effectus istius motus, ubi mobilis major moles & copia est, quam ubi minor ejus quantitas: ita etiam in corpore redundat alia virtus in animum ex motu sanguinis copiosi, alia ex motu pauci, ideoque observamus, si cholericus sanguine abundat, omnes ejus animi actiones vehementiores impetuosiores esse, quare majus robur, vigor, animositas, virtus, generositas, soliditas animo increfcit, quæ omnia remittunt, si exilior sit sanguinis in venis copia. In melancholicis copiosus & crassior sanguis hærens in cerebri anfractuosis tubulis, majorem fixitatem idearum, speculationem de rebus profundiorum majoremque constantiam imo pertinaciam producet, ac si parcius ejo quantitas, tunc meticulositas timor, locum habet. Passiones quoq; longe magis in sanguineis crescunt, sub copia sanguinis quam sub ejus defectu, utpote hic facit timidus, minus fortes, fluctuantes, inconstantes.

T. H. XIII.

Uterius edocet experientia, sub mutatione ætatis, quæ mirifice alterat fibras corporis, quæ motus instrumentum sunt, varias mutationes non modo in corporibus, sed etiam ratione morum, inclinationum, virtutum, vitiorumq; contingere. Prima ætas ordinario multas actiones communes habet cum phlegmaticis & sanguineis. Pueri enim & adolescentes voluptatibus gaudent, cura sunt vacui, otio & somno indulgent, sunt incurii, inconsiderati, dulcibus delectantur, memoria gaudent. Ratio in procinctu est; partium quippe solidarum fibræ motrices, quæ fluida impellunt, laxiores & humidiores sunt, sanguis & serum rosçidi, dulces, temperati & fluxiles sunt. In juveni

nili

nili & virili ætate crescit spirituum copia, humorum adest a-
credo, fibræ musculorum strictiores, sicciores, sensibiliores-
que evadunt, unde majori robore pollent fluida impel-
lendi. Quia de causa ambitio, animositas, ingenii vigor
ad agendum promptitudo, audacia, superbia hac in ætate,
regnare solent. Senes vero ob fibrarum duritiem & im-
mobilitatem spirituum & virium decrementum, humorum
crasitiam, circuitum possident tardiolem, unde hi timidi,
pertinaces, avari, vitam sedentariam diligunt, volupta-
tem spernunt, iudicii robore abundant, somno carent.

TH. XIV.

At vero non tantum ætates, quæ magnam differen-
tiam corpori inferunt, mutant hominum mores,
verum etiam ipse aer, ipse victus diversus plane alios in-
generat animo mores & disidentes propensiones, unde
curiosa est observatio, ratione plagarum & climatum,
mundi non modo corpora, sed & penitus mores ac ani-
mos gentium mirifice inter se differre. Ad comproban-
dam hanc assertionem in medium placet adducere autori-
tates clarissimorum virorum. *Veget. l. 1. c. 2. prodidit: pla-
gam cali non tantum ad robur corporum sed animorum quoque
plurimum valere. Cui non absimile Baldi Jcti dictum:
Ingenia hominum fieri deteriora vel meliora ex aeris dispositi-
one. Eo spectat Curt. l. 8. Ingenia hominum ubique locorum
situs format, & Polyb. l. 4. Ita natura comparatum est, ut cœ-
lo habitationis consimiles evadamus. Et Aristot. Problem. 4.
§. 14. Optima temperies aeris non corpori solum, verum et-
iam hominis intelligentia prodest, decessus autem omnes ut cor-
poris ita etiam mentis temperamentum pervertunt. Seneca
in consol. ad Helv. l. 1. c. 6. Ingenia hominum ad similitudinem
cæli sunt formata.*

TH. XV.

Aerem vero, qui sub climatibus & plagis variat, tanta gaudere potentia ingenia corporaque immutandi, rationi admodum conveniens est. Aer enim sapienter scribente Hipp. lib. de flat. §. IV. *maximus est in omnibus, quæ corpori accidunt, & autor & dominus, utpote spiritus ille est, quo vivimus & qui, ut Hippoc. ait, sensum & motum præstat membris & prudentiam cordi administrat, vid. lib. de morbo sacro §. 8.* Nam principium illud, quod movet artus & musculos corporis, materiale non aliud quam fluidum illud aereo-æthereum elasticum magnæ potentiæ est quo nullum animal carere potest. Qualis itaque solet esse aer, tales & spiritus corporis, tales & partium solidarum & consequenter fluidorum motus. Aer purus, serenus, liquidus, temperatus temperatum sanguinis efficit motum & temperaturam corpori conciliat. Aer nimis frigidus & constrictus condensat humores, duriores efficit solidas partes, adeoque robusta corpora gignit. Nimis subtilis rarefactus & calidus, nimium dissipat humidum, exsiccat fibras, & corpora imbecilliora ficcioraque reddit. Cælum turbidum, aer crassus, humorum redundantiam impuritatem & motuum languorem causatur.

TH. XVI.

Ut autem hæc illustriora evadant, & melius stabilatur nostra sententia, experientiam optimam veritatis parentem consulere placet. Et primum illos populos considerabimus, qui in plagis sibi oppositis, natura distinctissimis, habitant. Notum est ex physicis geographicis, cælum septentrionalium regionum esse frigidissimum, aerem valde rigidum & condensatum, in plaga vero meridionali & juxta æquatorem aerem esse calidissimum valde subtilem,

lem, rarefactum. Jam videbimus quomodo differant corpora & ingenia in diversis hisce plagis viventia. Audiamus autem *Viruvium*, qui in hac re declaranda inprimis egregius fuit, hic *lib. 6. c. 1.* scribit: *sub septentrionibus nutriuntur gentes immanis corporibus, candidis coloribus, directo capillo & rufo, oculis castis, sanguine multo, quoniam ab humoris plenitudine calig. refrigerationibus sunt conformati. Qui autem sunt proximi ad axem meridianam (hyperbolice Zonam torridam vocant) subjectiq. solis cursu brevioribus corporibus colore fusco crispo capillo oculis nigris cruribus invalidis sanguine exiguo solis impetu perficiuntur.* Hæc de corporis dispositione & habitu. De animo idem adjicit, *In meridianis regionibus propter sanguinis exiguitatem timidiores nasci, tolerantiores vero ardoris febrium, quod illa corpora cum fervore sint nutrita. Et interjectis nonnullis: propter tenuitatem cali meridianæ nationes ex acuto fervore mente expeditius celeriusq. moventur ad consiliorum cogitationes, septentrionales vero nationes infusa crassitudine cæli propter obstantiam aeris humore refrigerata stupentes habent mentes.*

TH. XVII.

Recensemus vero inter septentrionales inprimis Suecos Norwegos Danos Lithuanos Livonos Moscovitas Anglos Scotos. De hisce populis observamus, quod habeant corpora procera obesa robusta coloris candidi ossa magna aër quippe frigidus constrictus externe corpora ambiens, impedit exhalationem humidi & calidi, in quo vita & nutritio consistit. Præterea strictiores efficiendo poros solida & dura membra reddit, compingendo invicem partes, unde robur & durities fibræ accedit, pinguedo non dissipatur, sanguis colligitur, & succulenta fiunt, corpora candidi coloris, qui frigiditatis signum est; nam nimius calor adurendo candorem extinguit.

C

TH. XIX.

Lond

Propter ingens corporum robur sanguinis copiam & vires unitas, fortes & animosi sunt hi populi, metus enim fit ex minori sanguinis copia & spirituum. Egregia sunt, quæ circa hanc rem annotat *Aristot. l. 2. de part. c. 11* ita scribens: *Quorum animalium sanguis fibris multis & crassis refertus illa animosa & furibunda sunt; solida vero omnia, quando calefacta sunt, vehementissime calefaciunt, ex quo fit, ut tauri & apri animosi iracundi furibundique sint, sanguis enim eorum fibris refertus est.* Robur corporis sanguinis viriumque; copia animo etiam infundunt robur, fervorem & animositatem, unde non meliores milites dantur populis, qui habitant septentrionem. Elegans locus est, quem *Bodinus* habet in *method. hist.* ita scribens: *Imperia versus austrum propagata semper fuerunt, vix ab austro versus septentrionem. Sic Assyrii Chaldeos, Medi Assyrios, Græci Persas, Partii Græcos, Romani Pœnos, Gothi Romanos, Turca Arabes, Tartari Turcas fregerunt. At Romani ultra danubium progredi noluerunt. Galli ab Angliis saepe victi, Angli ab Scotis. Omitto Gothorum, Scytharum, Hunnorum incursiones & infinitis ea res probari potest exemplis. Atque illud est, quod Propheta toties ab aquilone bella minentur, quod intelligendum est de iis, qui a gradu 45 usque ad 75 habitant. Ceteri qui ultra habitant, nimio frigore peruruntur.* Addimus & hoc, quod horum populorum corpora aspera & dura ad injurias aeris & tempestates non facile alterentur & hinc labores vigilias sustinere diutius possint. Sunt etiam ingenia eorum immanueta. Præclare *Seneca de ira lib. 2. c. 16.* *In frigora septentrionemque vergentibus immanueta sunt ingenia sua, ut Poeta inquit, similima celo.*

Th. XIX.

Præterea septentrionales gentes præ australibus & qui præcalidas regiones incolunt hoc habent peculiare, quod

quod sint fecundiores, longæviores quoque. Notum est ex historicorum veterum monumentis, à septentrione, versus austrum colonias ubique factas & populos inde disseminatos. Fecunditas ex sanguinis laudabilis copia oritur, qui si præsens est, & succum roscidum feminalem abundantem suppeditat, & in matribus nutrimentum optimum succum subministrat, longævitas vero ex fibrarum robore, spirituum ac virium copia pendet. Observatione dignissimum, quod *Bodinus l. 3. Theatri natura*, scribit: *in regionibus australibus mulieres quadruplo numero superare viros, in regionibus aquilonaribus virorum numerum aut superare feminas aut illas equare.* Ratio est, quia mares à robustioribus foeminae ab imbecillioribus procreantur. Sic *Hercules* fertilissimus mares suscepit 72, unam tantum foeminam. *Achabus* Rex Samariae 72 quoque liberos virilis sexus. *Gideon* Hebræorum Princeps filios 71 nullam omnino foeminam procreavit.

TH. XX.

Notandum est, quod in septentrione nati & educati non ita sint malitiosi, quam australes & calidarum regionum incolæ. Certè malitia in proceritate corporis minus moratur. Non malè olim *Cæsar* *Antonium* & *Dolabellam* obefiores minime verebatur, *Brutum* vero & *Casium*, à quibus occisus fuit, formidabat. Quo fit, ut pene ab omni memoria *Scythæ*, *Germani*, *Scoti*, *Helvetii* ad custodiam Principum fuerint adhibiti. Rationem si querimus, hæc dari poterit: Malitia perficitur multis subtilissimis inventionibus & artibus, ad quas texendas opus est ingenio, ingenium vero poscit spiritus subtilissimos, quibus ob clementiam & rigiditatem aeris nationes hæ deficiuntur, quicquid enim corporibus hæ accedit, menti decedit. Nam paulo stupidiores & non valde ingeniosi

sunt populi hi omnium consensu & experientia teste præ australibus ob spirituum & sanguinis crassitiam atq; humores adustos. Eleganter enim *Aristot. l. 2. de part. anim. c. 2.* dicit, *Sanguinem crassiore & calidiore concurrere ad efficiendum robur, sed non ad intelligentiam, tenuem vero obtinere vim plenorem sentiendi & intelligendi.*

TH. XXI.

Percurramus jam etiam australium mores, qui sicuti regiones, plane sunt contrarii. Nam statum & firmum manet hoc, cæli positionem corporibus habitum & ingenium indolemque dare. Per australes vero intelligimus Afros, Barbaros, Arabes, Persas, Ægypti populos, & qui sub elevatione trigesimali quinti gradus usque ad æquatorem habitant. Hæ gentes quoniam fruuntur cælo tenui & subtilissimo calidissimoque aere, sanguinem valde acrem sulphureum, adustum habent, ubi nimius ardor humidum roscidum ex corpore dissipat, & spirituosas partes, quæ stabilimentum virium sunt, consumit. Eam ob causam corpora minus carnosa & obesa sunt, sed parva, fæca, macilenta, debilia, coloris fusci oculis nigris, crispo, duro & nigro capillo, ossa habent exiliora, tenuiora, quare ob imbecillitatem corporum minus ad militiam apti & laboribus, injuriisque aeris sustinendis idonei, bellicosi & animosi non sunt, sed timidi ob paucitatem sanguinis & fibrarum, quibus vis est motrix, teneritudinem. *Lipsius in not. Senec.* scribit, *Hispanos, Gallos, Afros, Syriacæ populos, molles bello antequam legio visatur cedunt, opportuni ad iracundiã & agedum illis corporibus & animis delicias, luxum, opus ignorantibus, da disciplinam, necesse erit nobis Romanos repetere.*

TH. XXII.

Ulterius australes populi minus sunt sæcundi, quia calor excessivus dissipat rorem dulcem, qui feminis materiam

riam constituit, & infantis nutritioni inservit. Eam ob causam videmus, foeminas Indiae Africae, Ægypti non ultra duos vel tres parere liberos, quod etiam in australiore Hispaniae parte accidit, salaces vero sunt hi populi omnes unde mares etiam in Hispania 16 etiam anno, & 14 feminae conjugium incunt, & vaga libidine mire agitantur, quæ salacitas fit ob acrimoniam lymphæ stimulantem; humores quippe ob æst in præmium acres & falsi fiunt; nec inepte salacitas à sale derivatur. Olim sacerdotes Ægyptii castissimi omni sale abstinebant & insulso pane utebantur. Venus etiam dicitur cum spuma nata.

TH. XXIII.

Deinceps australes populi his moribus præditi. Sunt ad rem attentissimi, timidi, crudeles, tristes, solitarii, molliciarum studiosi, stupidi: sanguis nempe nimio calore adustus crassus fit & iners, & spiritibus dissipatis motus fit tardior & imbecillior fluorum, unde fluit dictorum vitiorum origo. Sunt vero infidi, astuti, malitiosi inconstantes ob spirituum nimiam tenuitatem & mobilitatem *Liv. l. 3. dec. 15.* dicit. Afram gentem ad omnem auram spe mobili & infida mente existere. Et *Virg. l. 1. Æneid.* Tyrii, qui Afri sunt, bilingues i. e. fallaces vocantur, ut explicat *Serv.* ad vers. illum:

Quippe domum timet ambiguum Tyriosq; bilingues.

Græci dicuntur ingenio & facundia præstantes, assentatores, leves, infideles, Cappadoces, Cilices, Cretenses sùapte ingenio fraudulentissimi & mendaces, in quorum notam, Græcum illud est *τρία κάρπα κάρισα*, ac de Cretensibus omni exceptione majorem habemus testem D. Paulum in ep. ad Tit. c. 1. Dixit quidam ex iis proprius ipsorum propheta: Cretenses semper mendaces, malæ bestiae, ventres pigri, quod ex Epimenide sumtum est.

Mediarum regionum incolæ & qui sub Zona temperata vivunt, maxime ii, qui sub elevatione poli gradus quinquagesimi tertii usque ad 42. degunt, & in Europa in primis Angli, Germani, Galli, Hispani, Itali, Græci, Hungari, Turcæ Europæi meliori ingenio fruuntur, & sapientiores reliquis nationibus sunt; temperatura enim caloris & frigoris optimum habitum corporis & sanguinis efficit, & temperatus sanguis sapientiam etiam ipso *Hippocratis* effato conciliat. Quare observamus, studia & artes subtilissimasque disciplinas non alibi excelsius floruisse, quam dicto in climate. Itali pictura, architectura, musica præstantissimi, Hispani profundæ speculationis sunt in moralibus & philosophicis, Angli in Theologia morali, Metaphysica & inventione artium mechanicarum, Galli præstantissimi oratores sunt, Politici, Anatomici & Chirurghi, Germani optimi, Chymici, Medici Jcti, mechanici, plurimas quippe inventiones ipsis debemus: suffecerit meminisse pulveris pyrii, typographiæ, tuborum opticorum, præstantissimorum experimentorum physicorum, chymicorum, e. g. phosphori vitri rubini, artis metallurgicæ & fusoriæ, tormentorum bellicorum, medicamentorum optimorum. In Græcia olim sapientiam habitasse notum est. Quapropter hæ regiones ob ritus humaniores, fecunditatem ingenii semper protulerunt legislatores sapientissimos, æquissimos judices, Philosophos subtilissimos, principes mathematicos, disertissimos oratores, præstantissimos Poetas.

TH. XXV.

Temperatæ quoq; regiones ob cæli clementiam & aeris temperaturam disponunt egregie ad virtutes, quas mediocritas & temperies ex communis Philosophorum senten-

sententia semper commendat. Quapropter Germani, Galli, Itali, Cumani mites, affabiles, boni & honesti misericordes & minus aliis crudeles sunt. De Asia scribit *Liv. l. 23. c. 34.* Asia mitissimo coelo, igitur & clementibus accole sunt ingeniis. Et *Thevenot. l. 1. p. 84. itin.* Turcas non crudeles homines sed mites, non avaros, sed principi fideles, temperatos aestimat. Italos inprimis Genuenses & Lucenses esse indolis ingenue modestos, humanos affabiles mites ingenio, subtiles, Germanos misericordia & humanitate, candore, ingenio quoq; omnes fere nationes superare quis ignorat?

TH. XXVI.

Tandem etiam discrimen observatur inter populos, qui ad orientem & occidentem habitant. In oriente, aer subtilior siccior serenior, in occidente humidior, unde orientalium corpora sicciora macilentiora sensibilia; pinguiora & crassiora occidentalium. Nam aer siccus & calidus acutiores reddit mentes, refrigeratus tardiores. Chineses ingenio acuto multis gentibus praefereandos esse, illorum inventiones in opificiis mechanicis, abunde testantur, ob ingenium subtile magnos lufores & mercatores esse notum est. Circa occidentales & omnes eos, qui insulas occidentales vel loca maritima colunt, notandum, quod crassiora corpora gerant, & ad rem nauticam, & naumachiam aptissimi sint, testantibus id Suecis, Norwegis, Scotis, Anglis, Batavis, Portugallis, Gallis, inter hos vero omnes excellunt Batavi. Ratio nobis haec videtur, quod coelum humidius impresionem etiam animo faciat ad amorem maris & aquarum, ut lubentius fere ibi quam in terris habitent, unde nautica arte excellunt omnes. Ingeniose *Flor. l. 2. c. IV.* ait, *Alpina corpora humenti calo educata habent quiddam simile cum nidibus suis.* Videmus

demus nempe populos versus orientem & meridiem plane inidoneos esse navigationibus, unde mari bellum gerere & classem navium instruere nesciunt. Robustiora occidentaliū sunt corpora, nutritio enim amat humidum & animalia quoq; equi boves vaccae sunt longe grandiora & obesiora, maximamq; copiam lactis fundunt, testantibus id butyro, caseis Hollandicis, Suecicis, Anglicis, Frisiis, Cimbricis. Humorū vero in corpore abundantia ut obtundit mentis vires, ita hi populi stupidiores sunt iis, qui versus austrum & orientem habitant, quod etiam valet de animalibus. Constat enim equos Hispanorum, Turcarum, Arabum, Persarum breviores quidem & macilentiores sed longe celerioris activitatis esse Danicis, Frisiis, Cimbricis. Neq; climata tantum homines sed ipsa quoq; animantia efficiunt eorumq; actiones disponunt.

T. H. XXVII.

Maximam esse potentiam cœli & aeris in corpus, sanguinem ejusq; motum adeoq; in mentes hominum, demonstratum hactenus. Verum quum non modo aer sanguinis habitum & circulum disponat, sed & ipse victus; hinc nullum dubium quin & hic ipse in mentem, ut in corpore agat, nec levem mutationem ibi efficiat. Multum enim confert ad motum progressivum circularem qualis indoles & conditio fluidarum & mobilium partium sit, quæ materiam & nutrimentum à victu accipiunt. Victus enim durus ex induratis & salitis carnibus & piscibus, fabis, pisce, pane grossiore non alium nisi crassum densum viscidum sanguinem corpori ingenerat, unde ossa solidiora crassiora, fibræ duriores fiunt, sed mens stupidior. Potest hinc dari ratio quare non modo ob aeris rigiditatem sed & victum duriorē septentrionales validiora corpora gerant, & hinc bellicosiores sint ipsis australibus.

T. H. XXVIII.

Eam ob causam in Germania magna datur differen-
 tia hominum respectu corporum & animorum. Conspi-
 cimus nempe Pomeranos Mecklenburgicos Westphali-
 cos Brunswicenses Marchicos Hassos Juliacenses opti-
 mos esse Germaniæ milites, adeo ut a ducibus præ omni-
 bus aliis æstimentur. Ratio in procinctu est: fruuntur victu
 duriore, qui corpus firmum & robustum reddit & labori-
 bus aerisque injuriis aptum; nec luxui assueti sunt, sed fru-
 galiores, inde bello optime inserviunt. Addimus & hoc,
 quod sanguis ex hoc victu promanans copiosus & crassus
 fortes constantes horum hominum animos efficiat. Ine-
 ptiores bello observantur Misnici Suevi Austriaci Thu-
 ringi Silesii, quia sunt mollioribus tenerioribusq; cibis assue-
 ti, otioq; & fomno dediti, qualis victus effeminatum ani-
 mum teneriusque corpus reddit: ex adverso vero animad-
 vertimus, hos omnes acutioris & subtilioris ingenii esse
 præ Pomeranis Westphalis Cimbris reliquisque.

TH. XXIX.

Ad sanguinis laudabilis copiam confert multum car-
 nium recentium & jusculorum inde extractorum esus, qua
 de causa Galli, qui carnes amant, sanguine abundantissimi
 sunt, unde V. S. optime tolerare possunt. Sanguis hinc
 factus copiosus & fluxilis ingenium promptum facile alacre
 variegatum curis vacuum ad studia & artes aptum, men-
 tem vero inconstantiorē fluxiliorem inque nonnullis
 leviorē reddit. Hispani Portugalli & Australes ob æ-
 stum majorem adustiorē & calidum, cibosq; boni succi,
 fovēt sanguinem calidiorem unde fastuosi jactabundi,
 graves sunt; quoniam vero ob nimiam salacitatem & vene-
 rem præmaturam ociumque imbecilla corpora reddunt,
 ad labores opificia agriculturam & fœcunditatē inepti sunt.

D

Ital.

Itali ob deliciosum dulcem & aromati cum victum tenuemq; aerem molles sunt corpore, valde libidinosi ingenio tamen acutissimi bello inepti. Alpinarum regionum accollæ Helveti Tyrolenses Pedemontani & qui Carnioliã Carinthiã Styriamq; accolunt ob aerem frigidiorẽ simplicem victũ lacteam dietam & frugalitatem corpora robusta proceracandidi coloris gerunt; hinc ad militiam & servitiã, quam ad studia aptiores sunt, & sanitatem vitamque diutius servant præ aliis, quoniam diuturna vita & optima valetudo frugalitatis sobrietatis, temperiei simplicis victus quieti animi nec non exercitationis corporis soboles esse solet. Angli & Scoti non adeo temperato benignoq; calo fruantur, ob frequentem tamen carnium nec non vini generosi usum corporibus ingenio & morib; discrepant plane ab aliis septentrionalibus gentibus; & secundum veteres ipsorum temperamentum dici poterit sanguineo-melancholicum, quod ad studia opificia meditationes ad bellum gerendum rem nauticam quoque præstantissimum; nam ob lautam dietam sanguinem copiosum & spirituosum generant, frigidior vero aer & humidior robur ingenerat fibris, sanguinemque densat & eam ob causam nationes hæ præ omnibus aliis peculiare quid habent; boni enim sunt milites, opifices, literatores. *Bodinus scribit: Gallos sæpe ab Anglis maximas clades accepisse & pene imperium amisisse & nunquam in Angliam nisi ab incolis accitos penetrare potuisse.* Et *Anglicus Martialis canit:*

Anglorum sensit virtutem Gallia semper

Ad Galli cantum non fugit iste Leo.

Et Herodianus vocat illos, gentem bellicosissimam atq; avidissimam cædis l. 3. c. 14. §. 14. Scoti quoniam tam delicato victui non assueti sunt, ut Angli, hinc uti vocantur sunt melancholici in bello strenui & nunquam victi factorum

Scotorum non minus ac injuriarum tenaces, unde videre est, familias antiquissimas vadimonio mutuo ad difficultates redactas. De ingenii exercitatisimis Scotorum judicium non erit arduum, qui Bellendenos Cadanos Barclajos Burnatos Ridaos Sibaldos Melinos Lesleos Magillos Neperos & tot alios longe clarissimos musarum alumnos noverit: Buchananum certe nominasse suffecerit, qui solus etiam, si sterilis alias studiorum fuisset patria, illam divino ingenio illuminare potuisset. Asiaticis & Africanis est oryza, ex qua panem conficiunt, frequentissimus cibus, præterea carnibus leviter assatis & dulcibus fructibus utuntur, a spirituoso autem, liquore omnes fere abstinent & cum nimius æstus dissipet spirituosas sanguinis partes reliquasque adurat, hinc timidi subdoli molles ociosi, ingenio stupidi bello inepti & ad servitia aptissimiprædicantur. Silesii Hungari carne & boni succi alimentis utuntur & aere valde clementi: hinc sanguineorum mores æmulantur, & ad labores militiamq; non a deo idonei sunt.

T_H.XXX.

Circa potum quod ille ipse corpori & animo mutationem afferat, & nostram observationem inferere placet. Constat ex Geographicis à 43 usque ad 50 gradus elevationis poli in Europa vinum crescere optimum, reliqua loca vel propter nimium æstum vel frigore ad profèrendas uvas earumque maturationem plane sunt inepta, exceptis Canariensibus insulis. Continentur vero sub dicto hoc districtu tota Hispania, Gallia Italia Germaniæ australior pars Hungaria Græcia Natolia Sicilia Cyprus & totus Archipelagus, ubi mollissima vina soli & cæli indoles profert. Jam observamus, omnes hos populos qui vino utuntur, longe ingeniosiores esse reliquis omnibus. Nullibi enim

artes liberales & disciplinarum studia melius floruerunt quam dictis in locis. Vina enim fovent vires, pituitas ex-
 tentiant, mordaces curas humanis mentibus infestas abster-
 gunt, vim animo reddunt, spirituaſcentiam sanguinis pro-
 movent, ingeniumq; acuunt; unde non ineptè vinum poe-
 tarum equus dictus est: intelligendum vero id est de modera-
 to usu non de excessivo. Nihil enim menti & rationi ma-
 gis nocet & vitiorum dispositionem ingenerat, quam ebbri-
 etas ex vino & spiritu vini: fiunt inde temerarii fallaces in-
 fidi libidinosi arcanorumq; proditores, & hanc rationem
 damus, cur ob potum vini & spiritus vini nimium Poloni
 Hungari Transylvani Moscovitæ nec Principibus nec
 propinquis fidem servent & temeritate arrogantia frau-
 dulentia Europæ cæteris nationib9 sint superiores. Turcæ &
 Persæ quod non ament rixas & duella quod nō crudeles sint,
 sed fideles honesti boni, non fraudulentis, maximam par-
 tem aquæ potui, simplici victui & quod à vino vel spiritu
 vini abstineant, adscribimus. Detestandus etiam mos est
 in locis septentrioni subjectis, cerevisia, spir. vini
 & tabaco sese inebriare. Nulla autem pestis ingeniis no-
 stris majorq; stupiditas inferitur, & ad vitia proclivitas, quam
 hoc more. Longæviores esse eos qui aqua subtili & vino
 moderato utuntur, quam qui cerevisia & spiritu vini,
 certissimum est, nec eget ulla probatione. Primævi ho-
 mines ante diluvium præter aquam nihil aliud bibebant &
 ad extremam senectutem sani robustique degebant. Brach-
 manes longævi erant, quia abstinebant carnibus & vi-
 no. De Indicis eorumque adversus voluptatem variis ex-
 ercitiis seu Gymnosophistis *Clem. Alexand.* prodidit,
 non solum à vino aliisq; cibis delicatioribus eos abstinu-
 isse sed prorsus, quo omnis voluptatis vim plane infringent,
 frequentissima jejunia interposuisse. Voluptati
 enim

enim per temperantiam optime obviam irur, hinc *Pythagoras* simplicissimum victum discipulis suis commendabat. In hoc omnium carniū esum fuisse prohibitum *Alexis* apud *Abben. Strabo Plutarchus Origines Hieronymus* aliique tradunt.

TH. XXXI.

Cum itaque tanta sit vis aeris alimentorum solidorum & fluidorum in corpora ingeniaque hominum, facile exinde discimus, bonam diætā, convenientem rerum non naturalium imo medicamentorum usum ingenii etiam vim mutare posse. Rectissime concludit *Hippocrat. l. de Diætā. §. 32. & sane hoc faciens h. e. tali diætā & medicamentis utens sanior & sapientior anima fuerit. Et ibid. Sect. 36. §. 33. Potestq; ex diætā & melior & deterior anima fieri. Pulcra sunt, quæ scribit in hanc rem Cartesius diff. de methodo §. 6. Animus adeo a temperamento & organorum corporis dispositione pendet, ut si ratio aliqua possit inveniri, quæ homines sapientiores & ingeniosiores reddat, quam hæctenus fuerunt, credo illam in medicinā queri debere.*

TH. XXXII.

Ex dictis & adductis hæctenus illud concludendum esse arbitror, primo quod animi mores ingenii vires propensiones ad vitia & virtutes utique optima ratione ex statu sanguinis prout differt temperie mixtione & motu, deduci & explicari posse, adeoque ad hominum affectus exponendos opus esse doctrinā physica medica de natura humana. Secundo discimus ex superioribus, quod veterum explicatio de temperamentis, dum ea distinguunt in sanguineum, phlegmaticum, melancholicum, cholericum & ex quatuor humorum vel elementorum mixtione ea deducunt, nullius sit momenti neque sufficientem, sed naturæ humanæ diversitates ex circulo sanguinis com-

modissime exponenda sint, qui circulus prout differt respectu sanguinis ut rei mobilis, respectu virium motricium seu spirituum, respectu vasorum quæ viæ sunt motus, respectu fibrarum, quæ instrumenta sunt motus, fit ille vel celer vel tardus, vel temperatus, vel magnus aut parvus, debilis vel vehemens & pro differentia hujus motus differentia inclinationum & morum animo ingeneratur. Tertio ex præcedentibus etiam clarum est, res externas corporeas non passive se tantum gerere respectu animæ nec mere sub imperio ejus esse: sed causas valde activas existere, quæ mirifice ex se & sua natura & necessitate quadam alterare non modo corporis sed & animi habitum possint, unde exquisita rerum corporearum physica & mechanica scientia non modo ad medicinam rationalem, sed & philosophiam moralem saniolem summe est necessaria, adeo ut medicus hac destitutus pure empiricus voce bono sensu accepta maneat. Quarto: perperam agunt, qui existimant, circuli sanguinis cognitionem ad explicandos mores hominum esse sufficientem & tantum in conjectandis hominum affectibus ad temperamentum respiciendum esse. Nam utut non negemus, naturalium propensionum fundamentum in hac re consistere, attamen cum & educationis, consuetudinis institutionis nec non dispositionis hæreditariæ magna fit in propeassonibus corrigendis vis; hinc optime ille facit, qui deditus est studio sapientissimæ doctrinæ moralis, quæ animum hominis cognoscere docet, ut simul ad dictas res attendat & hæc invicem probe conferat; alias in prædicendo & conjiciendo mirum quantum decipietur.

TH. XXXII.

⦿ Perspeximus hæctenus fundamentum morum in circulo sanguinis ejusque motu positum esse; jam institui ratio

tio

tio exigit ut brevissime etiam insinuemus, qua ratione, circulus humorum diverso disponat etiam ad ipsos morbos. Et ut exordiamur a cholericis seu iis, qui circulum sanguinis celerem & vehementem habent, constat observatione practica, quod ad morbos similis indolis, nempe cum impetu junctos inclinent, v. gr. ad tertianas continuas intermittentes? febres ardentis biliosas & cholericas, deinde ad inflammationem, pleuritidem phrenitidem erysipelata anginam ophthalmiam hæmorrhagias narium, hæmoptysin & inde propullulantem phthisin hæcticam inflammationem hepatis ventriculi intestinorum? vomitum diarrhoeas colicam biliosam purpuram arthritidem vagam cephalalgiam acutam. Et quoniam in ætate juvenili & virili, item in regionibus præcalidis & australibus nec non a victu calido & aromatico, vini potus similis motus celer nempe sanguini injungitur, hinc etiam fit, ut tam ætas juvenilis & virilis quam præcalidum clima & victus similis ad eosdem morbos corpora disponat.

TH. XXXIII.

Melancholici, in quibus sanguis crassus difficulter circulatur, propendent ad morbos chronicos, qui a tali causa foventur, nempe tardiori sanguinis per caput viscera & abdomen progressu; ad malum hypochondriacum obstructions hepatis & lienis glandularum viscerum obturationes, scorbutum ulcera alvi adstrictionem, calculum podagram fixam & nodosam, melancholiam, hæmorrhoides cæcas & suppressas, hemicraniam icterum nigrum siccam scabiem, herpetem, pathemata hysterica spasmoudica dispositi sunt, & iisdem quoque morbis afficiuntur septentrionalium regionum incolæ atque provecioris ætatis nec non qui victu duro crassoq; utuntur, acidisque delectantur.

TH. XXXIV

Sanguinei ob temperatum sanguinis motum, victum laudabiliorem, sedentariam vitam variasque voluptates colligunt sibi excessivam sanguinis copiam, quæ non insufficienter moveri potest, præsertim cum præditi sint ut plurimum habitu corporis laxiore spongiosiore, vasorum multitudine exilitate atq; fibrarum musculosarum laxitate, hinc sanguinis stagnationes fiunt in illis, incurrunt inde inflammationes nempe ophthalmiam pleuritidem nephritidem, peripnevmoniam, empyemata, abscessus, apoitemata, narium hæmorrhagiam, phthisin dolores lumborum fluxum hæmorrhoidalem. dolores ex calculo articulorum, cephalalgias, odontalgias otalgias scabiem humidam, febres sanguineas synodas apoplexiam & asthma. Et consimiles quoque affectus conspiciuntur in iis, qui laute & intemperantius vivunt, temperatasq; regiones incolunt.

TH. XXXV.

Phlegmatici, quorum sanguinis motus, debilis, languidus & quibus serum magis quàm sanguis in venis custoditur ad catharros rheumatismos, coryza, alvi fluxum *απεψίαν*, passionem colicam, sphacelum, cachexiam anasarcam, hydropem ascitem, febres quotidianas, catharrales, putridas verminales petechiales, animi deliquia apoplexiam pituitiosam, paralyfin, glandularum tumores defluxiones serofas, epiphoram, & fluxiones oculorum, genitalium putredinem, gonorrhæam fluorem album valde sunt proclives. Correspondet hic ætas puerilis, aer valde humidus, cælum densum crassum, vaporibus repletum, tempestas diuturna humida & otiosa vita.

TH. XXXVI.

Clarissime perspicimus ex dictis, morborum dispositionem atque fundamentum petendum esse ex hominis natura

natura vel temperamento seu rectius mechanismo corporis sive clarius ex circulo sanguinis. Verum enim verò reponere quis posset, quod plures dentur homines, qui tali temperamento præditi sint, & raro tamen quis inveniatur, qui tali malo corripiatur. Cui dubio respondemus, quod temperamenta quidem disponant ad morbos hos, exinde tamen minime sequi, ut causæ sint proximæ, quas presso pede sequi debent effectus. Una vero causa remota, quæ disponit corpus, non sufficit, sed plures simul conspirent necesse est in eundem effectum. Quapropter si quis cholericus constitutus sit in ætate puerili, non incurrit hos morbos, si quis fuerit in ætate juvenili, non utitur vero aere calido & à cibis calidis abstinet, neque tum incurret morbos dicti temperamenti, quod si vero dicto temperamento clima calidum, æstus, ætas juvenilis calidorumque usus associantur, tunc non evitabit morbos qui adscribi solent huic temperamento.

TH. XXXVII.

Postremo ex omnibus quæ attulimus, clarissimum jam erit, differre quoque pro natura locorum temperamentorum victus, genera medicinæ & aliud opus esse in nimia sanguinis copia in ejus motu præcipiti & vehementi, in tardo & debili & aliud in Gallia, aliud in Svecia, aliud in Germania. Aliter modo medicina tractandi sunt, qui duro & crasso cibo, aliter, qui lautiore victu fruuntur: unde patet, eos qui medicinam universalem crepant, non intelligere, naturam artis nostræ sed inter ignorantes & deceptores numerandos, utpote in eo artis & scientiæ nostræ indoles posita est ut distinguam⁹ naturas hominum, morborum causas, remedio

E

medio

mediorum vires & pro horum differentia prudenter ordinemus & dirigamus eorum usum, plura de hac materia alia vice Deo largiente vires exspectari possunt.

S. D. G.

Præclarissimo Dn. THOMÆ KENNEDY,

Scoto Britanno, S. P. D.

IO. SAMUEL STRYKIUS.

ITa ergo ius fasque postulabat, ut honores dudum promeriti, tandem Tibi solemniter & cum gratulationibus debitis conferrentur. Scilicet non satis Tibi erat genus trahere ex illustri celebrique inter Britannos stemmate, oportet enim hominem ingenium non aliorum radiis coruscare, sed propria virtute ostendere se non indignum esse & degenerem maguorum parentum & proauorum filium. Hoc cum animum Tuum stimulet, noluisti in patriis finibus subsistere, sed exteros etiam visitare, & quicquid sapientiæ & eruditionis habet cultor orbis, peregrinando per varia Regna & prouincias, ipse oculis perlustrare & in penum colligere. Laudo propositum, & cum nunc Tibi honores publice conferantur, gratulor Tibi ex animo, de tam felici studiorum Tuorum successu. Faxit Deus, ut hoc industriae Tuae præmium sit præmium maiorum adhuc dignitatum in ipsa patria imperandarum, omniaque Tibi cedant feliciter! Dabam in Regia Fridericiana mense Junio.

CLARIS-

* (35) *

CLARISSIMO DN. KENNEDY,

Nobili Scoto,
P R Æ S E S.

Sapientissime scribit Celsus in præfatione: Verum est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre quam experientiam. Itaq; naturæ rerum contemplatio, quamvis non faciat medicum, aptiorem tamen medicinæ reddit. Utpote non negandum, observationem attentam rerum & effectuum circa corpus humanum animam esse imo caput praxeos medicæ; si tamen absq; comitatu rationis & demonstrationis scientifica est certitudinis omnis expertus existit. Medicum enim Philosophum Hippocrates desiderat, & philosophia sororem medicinam non sine ratione dixerunt veteres, quos Φ æ vocarunt medicos. Et olim semper sapientia pars habita est medicina. Nam miser est ille medicus, qui non novit prudenter de doctrinis dubitare, res distinctas separare, & conclusiones ex claris atq; perspicuis principiis apte derivare. Miser est ille medicus, qui non est physicus, & qui non effectuum, quos activissima res naturales corpori humano adferunt, rationes ex mechanicis anatomicis chymicis principiis solidas reddere novit. Felix ille medicus, qui hominum adfectus atq; propensiones ex corporis habitu sanguinisque indole perspicere & suos proprios adfectus nosse, & ratione atq; diæta temperare atq; corrigere scit. Felix ille etiam est, qui prudentia utitur in rebus gerendis in conversatione cum tot disidentibus hominum ingenis. Falluntur itaq; illi vehementer, qui perfecti medici persuasionem sibi imbiberunt, quando in academiis praxeos præcepta tantum addidicerunt ad lucrum faciendum, ii vitam politicam postmodum ingredientes, spe & fortuna sua mirum in modum frustrantur. Tu, Nobilissime Scote, aliter rem tractasti; non voluisti cruda studia

G 2

in

in forum medicum propellere, sed prius elegantiores literas & philosophia præcepta magna cum ardore atq; studio agitasti. Neq; contentus tantum iis qua domi sunt multas peregrinas nationes & gentes visitasti, adeo ut doctrinas, & mores diversarum gentium cognoscere allaboraveris. Per tres ferme annos integros hic commoratus es, & vehementer nobis probasti ingenium tuum satis acutum atq; sagax. Spectatissima quoq; fuit tua indoles candoris, constantia, & gratitudinis laudæ conspicua, quas virtutes in omnibus maxime auditoribus desideramus atq; permagni facimus, unde etiam promeruisti laudatissimorum virorum favorem. Tu purus & vacuus à præiudiciis prudenti cum dubitatione atque propria veri inquisitione disfidere etiam opiniones in explicanda doctrina medica percepisti, quod selectorum tantum ingeniorum proprium est. Assidua & strenua diligentia res tam curiosas quam utiles spectasti, & omnia ea, quæ à genuino artis filio exquiri possunt perfecisti, unde etiam majori cum laude atq; approbatione capis honores, quos, plures nimis præcipitanter ambiunt atq; capeffunt. Hi ut tibi cedant in emolumentum saluberrimum, reipublica commodum atq; salutem, Deum ter optimum maximum ceu omnis boni largitorem enixe precamur.

GEORGIUS ERNESTUS STAHL, D.P.P.
NOBILISSIMO DN. CANDIDATO

S. P. D.

Quantum commodi è prudente conversatione atque commercio cum peregrinis gentibus nanciscantur diversorum populorum Viri, uti neminem later, ita non ultima est laus, & decus sane non postremum, si quantum utili-

utilitatis ab hoc convictu cum exteris sibi ipsis acquirunt, tantum etiam decoris sibi inter illos concilient & acquirant, honesta & ingenua vivendi ratione. Certe enim, verax & infucatum testimonium, etiam procul à patria, (ubi alias minus noto esse liceat, & ubi simulatae virtuti nulla sit spes affectandae mercedis,) exhibitae bonae indolis & exercitae sinceræ virtutis, ubivis gentium non magis bonam existimationem, quam applausum atq; benevolentiam promeretur. Sane vero Tu Nobiliss. Dn. Candidate decenter hoc negotio functus es, qui patria digressus, multorum mores hominum cognoscere, & urbes visere non solum cordi habuisti; sed etiam utilitati Tuæ, prudentiæ & eruditionis farraginem inter externos conquirere, vigili studio connixus es. Ut de Te confidenter judicem, quod etiam alibi locorum non magis utilitati tuæ invigilare, quam virtutem colere, & bonæ famæ atque existimationi studere, antiquissimum habueris, impetravit à me Tua, jam tertium annum, apud Nos servata vitæ ratio; ubi cum indefessa assiduitate, studium cui animum applicuisti Medicum, dignè excolunt, iurasti consortium cum honestis Viris, & erga tales ingenua modestia talem Te gesisti, ut Tibi, studiis tuis, imo honori tuo, animis ex officiis favere non potuerint negligere. Assecutus ita es, una cum bona existimatione etiam laude dignissimam in medica arte eruditionem, atque tam judicandi quam agendi dexteritatem. Quarum verum intuitu, cum animum adjeceris ad Praxin ipsam exercendam, eoque nomine Jura, Privilegia & Honores, huic proposito viam planiorem sternentes, & legitime petieris, & ex merito imptraveris, non possum, quin Tibi gratuler, & macte esse virtute jubeam. Perge, & Arti, & Virtuti, gnaviter operari, ante
omnia

omnia vero rebus gerendis Pietatem adhibere & Benedi-
 ctionis divinae praesidium assidue invocare: ita nunquam
 fiet, quin felicitate, honore, honestis vitae subsidiis, con-
 stanti animi tranquillitate, & inconcussa *ἀσφαλεία*, potia-
 ris, imo fruaris. Opto ex animo, *εὐπραγίαν καὶ εὐχαρίαν*.
 Dabam è Musæo d. 16. Junii MDCCV.

V I R O
SUMME REVERENDO ATQVE MAGNIFICO
DN DANIELI ERNESTO
JABLONSKI,

Sacræ Regiæ in Prussia Maiestati Concionatori
Aulico, a Sacris Ecclesiarum unitarum fratrum Bo-
hemæ per majorem Poloniam & Prusiam Seniori.

FELICITATEM.

Duo requisita, quæ maxime mortalium rationes
collustrant, conspicuasque reddunt, sunt pru-
dentia & doctrina, prius benignæ naturæ do-
num naturale audit, posterius adventitium di-
ligentiæ propriæ debetur, natura alias optima sine do-
ctrina in tenebris versaretur: Tertium requisitum, quod
priora perficit, summumque culmen attingere facit, est
pietas: Hæc omnia in Viro maxime reverendo adeo con-
spicua, ut optimum Regum, donum de cælo collatum
donum in Protestantium solatium Te eligere præ multis
inducerent, ut præesses non solum ecclesiæ, sed quod mâ-
gis, ipsius Principis instructioni, a quo felicitas cum sta-
tus tum Ecclesiæ maxime dependet, doctrina ergo pro-
funda & multiplex, non solum in sacris, quod proprii
fori est, sed in physicis, mathematicis, politicis, hujus di-
sputationis inauguralis de Temperamentis & moribus
gentium optimum reddidit iudicem. Ignoscas ergo
quod

quod ego in ultibus Europæ partibus degens, hic ad celebrem Academiam Fridericianam filo providentiæ ductus, hæc schediasma Tuo Nomini, tanquam grati animi monumentum humiliter dedicarem, quum multis nominibus me Tibi obstrictum fateor, quum honorificis literis ad Celeberrimum Dn. Hoffmannum Præsidentem me instruxeras, qui me ineffabili favore, multisq; beneficiis ad hunc usque diem Tui gratia dignatus est. Accedit quoque amor patriæ, quum sancta providentia ita disponente, quod uxor Viri Reverendissimi originem ducat ex honorabili familia Scotorum nomine Alexander insignita, vix duobus milliariis distante ab illo loco ubi ipse natus fui, ex qua nobili familia prognati sunt varii, & doctrina, militia, pietateq; conspicui. Conservat Supremū Numen Virum summe Reverendum in longævos annos, Regi fidelissimum subditum, Ecclesiæ utilissimum organon, Familiæ & patriæ decus, meq; humiliter commendans favori, semperque honori ducens, quod sim

SUMME REVERENDE VIR

obsequentissimus cliens

THOMAS KENNEDY.

Nr 2636

vd 18

ULB Halle 3
003 087 948

sb

V077

DISSERTATIO INAUGURALIS PHYSICO-MORALIS MEDICA
De

**TEMPERAMENTO
FUNDAMENTO MORUM
ET MORBORUM IN GEN-
TIBUS,**

Quam
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO PRINCIPE AC DOMINO
DN.

FRIDERICO WILHELMO,
REGNI BORUSSICI, ELECTORATUS BRANDEN-
BURGICI ET PROVINCIARUM HEREDE, & reliqua,
Ex Decreto Gratióssima Facult. Medicæ

IN ILLUSTRACIA ACADEMIA FRIDERICIANA
PRÆSIDIO

DN. FRIDERICI HOFFMANNI,
Consiliarii & Archiatri Regii, Med. & Phil.
Nat. Prof. Publ. Ordin.

PRO GRADU DOCTORIS

Summisque in Arte Medica Honoribus & Immunitatibus
rite consequendis,

ad diem Jun. MDCCV. Horis ante & pomerid.
placide eruditorum disquisitioni subicit

THOMAS KENNEDI,

Scoto-Britannus.

HALÆ, Typis CHRISTOPH. ANDRÆ ZEITLERI. Acad. Typogr.

